

ЗМІСТОВИЙ КОМПОНЕНТ НАВЧАННЯ СПІЛКУВАННЮ РОСІЙСЬКОЮ МОВОЮ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ ГРЕЦІЇ

21. Рудишин С. Збалансований розвиток системи "суспільство-природа" з позицій коеволуції / С. Рудишин, В. Конопля // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю "IV Всеукраїнські наукові читання пам'яті Сергія Таращука", (м. Миколаїв. 23 – 24 квітня 2015 р.) / Чорноморський державний педагогічний університет імені Петра Могили / Колектив авторів. – Миколаїв: ФОП Швець В. Д., 2015. – С. 191 – 195.

22. Рудишин С.Д. Біологічна складова професійної підготовки еколога у вищій школі: запитання та відповіді / Рудишин С.Д // Вища школа. – 2011. – №5 – 6. – С. 71 – 81.

23. Рудишин С.Д. Пізнавальні задачі з екології / Сергій Рудишин // Біологія і хімія в школі. – 2008. – № 5 – 6. – С. 57 – 59.

24. Словник української мови [в 11 т] / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І.К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1970 – 1980.

25. Совгіра С. Форми та методи підготовки майбутніх учителів до екологічного виховання учнів / Совгіра С., Гончаренко Г. // V-й ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ З'ЇЗД ЕКОЛОГІВ З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ (Екологія/Ecology-2015), 23 – 26 вересня, 2015. Збірник наукових праць. – Вінниця: ТОВ "Нілан-ЛТД", 2015. – С. 253.

Стаття надійшла до редакції 24.01.2016

УДК 371(495):811.161.1

Наталія Турсиду, здобувач Інституту педагогіки
НАПН України, м. Київ

ЗМІСТОВИЙ КОМПОНЕНТ НАВЧАННЯ СПІЛКУВАННЮ РОСІЙСЬКОЮ МОВОЮ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ ГРЕЦІЇ

У статті розкрито специфіку навчання російської мови як іноземної студентів-греків. Окреслено, що ефективне навчання іноземців російської мови передбачає обов'язкове урахування викладачем типових труднощів (інтерпретація значення слова, викликана багатозначністю або омонімією), що виникають у змісті освітнього процесу. Головним компонентом змісту навчання визначено формування, розвиток і вдосконалення мовних дій – мовленнєвих умінь у читанні, аудіюванні, говорінні та письмі.

Ключові слова: російська мова як іноземна, змістовний компонент навчання, лінгвокультурологічний підхід, принципи навчання, методи навчання.

Лит. 6.

Наталья Турсиду, соискатель Института педагогики НАПН Украины, г. Киев

СОДЕРЖАТЕЛЬНЫЙ КОМПОНЕНТ ОБУЧЕНИЯ ОБЩЕНИЮ НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ ГРЕЦИИ

В статье раскрыта специфика обучению русского языка как иностранного студентов-греков. Обозначено, что эффективное обучение иностранцев русскому языку предполагает обязательный учет преподавателем типичных сложностей (интерпретация значения слова, вызванные многозначностью или омонимией), возникающих в ходе образовательного процесса. Главным компонентом содержания обучения определено формирование, развитие и совершенствование речевых действий – речевых умений в чтении, аудировании, говорении и письме.

Ключевые слова: русский язык как иностранный, содержательный компонент обучения, лингвокультурологический подход, принципы обучения, методы обучения.

Natalia Tursidu, Applicant at the Pedagogy Institute of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv

THE CONTENT COMPONENT OF COMMUNICATION TRAINING IN RUSSIAN LANGUAGE IN THE EDUCATIONAL SPACE OF GREECE

The article deals with the specifics of teaching Russian as a foreign language for the Greek students. The article indicates that effective teaching of Russian to foreigners requires compulsory registration of teacher's typical difficulties (an interpretation of the meaning of a word, caused by polysemy or homonymy), arising in the course of the educational process. The article determines the formation, development and improvement of speech acts-speech abilities in reading, listening, speaking and writing as the main component of the training content.

Keywords: Russian as a foreign language, a substantial component of training, the linguistic and cultural approach, teaching principles, teaching methods.

Постановка проблеми. У сучасній найбільшою мірою адаптований до впровадження лінгводидактиці набув поширення нестандартних мовних ситуацій: іноземець, який комплексний підхід [3], який навчався окресленим методом, найімовірніше,

ЗМІСТОВИЙ КОМПОНЕНТ НАВЧАННЯ СПІЛКУВАННЮ РОСІЙСЬКОЮ МОВОЮ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ГРЕЦІЇ

достатньо легко зорієнтується, що відповісти в будь-якій життєвій ситуації, оскільки привчений самостійно формулювати думки, а не заучувати все за підручником. Перевага комплексного підходу полягає ще в тому, що розпізнавання мови при ньому відбувається швидше, оскільки людина, тренуючи постійно свій мовний апарат, чує і відчуває промовлене слово, а значить, у результаті має куди більше шансів правильно його перекласти.

Навчання іноземців російській мові – процес складний, багатоетапний, багато в чому через специфіку російської мови. Успішна організація навчального процесу визначається наявністю у викладача широких знань у лінгвокультурологічній і лінгвістичній сферах. Нині викладання російської мови як іноземної посідає значне місце у структурі сучасного освітнього процесу. Відповідно лінгвокультурологічний підхід до навчання [4] сприяє виробленню не лише комунікативної, але й лінгвокультурознавчої компетенції майбутніх філологів.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Теоретичне осмислення різних аспектів розглянутої проблеми включення культурного компонента в навчальний процес викладання мови відображено в дослідженнях Є. Верещагіна, В. Воробйова, В. Костомарова, В. Красних, В. Маслової, Ю. Степанова, В. Телія.

Специфіка викладання іноземних мов загалом, російської мови зокрема як іноземної відображена в роботах О. Арделян, О. Бикової, І. Костікової, Т. Кисельової, Л. Тархової, Н. Янкіної.

Мета статті – розкрити принципи побудови змістовного компонента навчання спілкування російською мовою в освітньому просторі Греції.

Виклад основного матеріалу. У сучасному освітньому полі вивчення російської мови як іноземної зумовлено багатьма особливостями у зв'язку з такими чинниками: 1) поширюється діалогом між різними країнами; 2) новими вимогами, що висуваються до іншомовного утворення; 3) необхідністю формування сучасної багатомовними і мультикультурної особистості і формуванням у неї міжкультурної компетенції; 4) важливістю підвищення мотивації студентів при вивченні ними російської мови: об'єктивної мотивації (можливість скласти тести з російської мови як іноземної, зокрема, для подальшого професійного росту) і суб'єктивної мотивації (розвиток інтересу до країни і носіїв культури, які говорять мовою, що вивчається, можливість самовираження через діалог культур); 5) методичної необхідності побудови містка між російськими навчальними комплексами, завданнями,

вимогами, системою контролю і системою методів і засобів, тими підручниками, завданнями, вимогами, особливостями навчального процесу, які прийняті в інших країнах [2].

Навчання російської мови як іноземної має базуватися на основних принципах навчання, які взаємодіють один з одним. Принципи навчання – основні положення, що визначають характер процесу навчання, які формуються на основі обраного напрямку та відповідних цим напрямком підходів. Чітко сформульовані принципи навчання допоможуть розв'язати питання про те, як і який зміст навчання відбирати, які матеріали і прийоми використовувати.

Загальнодидактичні принципи навчання іноземним мовам спрямовані на досягнення ефективного і виховує навчання, на оволодіння основами знань, формування умінь і навичок. Принцип свідомості є провідним, на наш погляд, дидактичним принципом на заняттях в іншомовному середовищі, яким керуються іноземні викладачі. Тому цілком природним видається той факт, що, незважаючи на нові методичні підходи, що виникають і розвиваються в Росії, за її межами переважають граматико-перекладний, свідомо-практичний, свідомо порівняльний методи навчання російської мови як іноземної.

Наступний дидактичний принцип – принцип міцності засвоєння отриманих знань – для багатьох категорій студентів є надзвичайно актуальним поза Росією, так як зазвичай відсутня база для практичного використання отриманих на заняттях знань, сформованих мовних навичок і умінь.

Методичні принципи більш детально описують і конкретизують специфіку навчання російської як іноземної. До цієї групи належать: принцип комунікативної спрямованості, врахування особливостей рідної мови, принцип взаємопов'язаного навчання всіх видів мовної діяльності, принцип функціональності, усного випередження, апроксимації, а також цілий ряд інших принципів, які формуються авторами залежно від обраного підходу до навчання. У теорії і на практиці лінгвістичний принцип як провідний принцип навчання мови поступився місцем комунікативному.

Метою навчання іноземних студентів у вишах є формування у них комунікативної компетенції, тобто набору і реалізації програм мовної поведінки залежно від здатності людини орієнтуватися в умовах спілкування. Завдання викладача російської мови як іноземної, носія мови, полягає в поєднанні принципу свідомості

ЗМІСТОВИЙ КОМПОНЕНТ НАВЧАННЯ СПІЛКУВАННЮ РОСІЙСЬКОЮ МОВОЮ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ГРЕЦІЇ

з методичним принципом комунікативності (пріоритет свідомої комунікативності), з одного боку, і з дидактичним принципом міжкультурної взаємодії, – з іншого.

Ефективне навчання іноземців російської мови передбачає обов'язкове врахування викладачем типових труднощів, що виникають в ході здійснення освітнього процесу. Насамперед ідеться про труднощі, пов'язані з інтерпретацією значення слова, викликані багатозначністю або омонімією. Окресленому аспекту слід приділити достатню кількість часу, детально пояснивши студентам кожен складний випадок. Мають місце певні труднощі і в розпізнаванні слова за звучанням – наявність слів, що розрізняються тільки за одним звуком.

На сучасному етапі розвитку лінгводидактики мета викладання російської мови убачається в навчанні спілкуванню (комунікації) російською мовою залежно від категорії тих, хто навчається: студенти або школярі, фахівці або любителі, філологи-русисти або не філологи; від умов навчання цілі можуть конкретизуватися, уточнюватися. Відповідно, цілі навчання іноземної мови визначаються комунікативними потребами тих, хто навчається.

Комунікативні цілі є головними, провідними, одночасно з ними можуть ставитися і паралельні цілі – загальноосвітні та виховні. Загальноосвітні цілі полягають в усвідомленні студентами різноманітних способів вираження думки, наявних у різних мовах; у використанні мови, що вивчається для підвищення загальної культури студентів; в ознайомленні з історією і географією країни, культура і мова якої вивчається. Виховні цілі реалізуються у формуванні особистості студента, розвитку шанобливого ставлення до представників інших народів, а також у формуванні вміння працювати з книгою, підручником, словником. Названі цілі пов'язані між собою і в процесі навчання реалізуються у тісному взаємозв'язку.

Однією з тенденцій у методиці викладання РСІ є та увага, яку поряд з комунікативним навчанням іноземним мовам, приділяється національно орієнтований культурологічний підхід. Культурологічний підхід орієнтує викладача як на передавання інформації про російську культуру, так і на отримання російським викладачем інформації про рідну культуру студентів і на навчання студентів мови, мовленнєвої діяльності, інструменту обміну мовною і лінгвокультурознавчою інформацією.

Важливою методичною проблемою при навчанні російської мови як іноземної в

іншомовному середовищі є проблема навчання студентів перенесення сформованих навичок і умінь у різних видах мовленнєвої діяльності з навчальної ситуації спілкування в реальні ситуації, тобто переходу від навчальної діяльності до самостійної. Російсько мовне середовище само підштовхує студентів до певного виду перенесень, а поза Росією студенти залишаються в рамках текстової залежності.

Процес навчання іноземної мови – це спільна діяльність викладача і студентів. Діяльність викладача охоплює різні дії, за допомогою яких він організовує навчальні дії студентів, спрямовує, стимулює і контролює їх. Спілкування здійснюється у вигляді мовних дій в усній і письмовій формі, тому головним компонентом змісту навчання слід визнати формування, розвиток і вдосконалення мовних дій – мовленнєвих умінь у читанні, аудіюванні, говорінні й письмі.

Мовні вміння формуються на основі мовних навичок: фонетичних, лексичних, граматичних, тому найважливішим компонентом змісту навчання мови є формування мовних навичок на відібраному мовному та мовленнєвому матеріалі. До змісту навчання включають також тематичний, текстовий та ситуативний матеріал.

Методика вивчає все, що викладач використовує і застосовує у своїй роботі, а саме прийоми, способи й засоби навчання, перевіряє й оцінює їх з позиції доцільності й ефективності. Засоби навчання – це програми, підручники, навчальні посібники, засоби наочності, навчальні фільми, комп'ютерні програми. Прийоми навчання – дії викладача, що організують роботу студентів на занятті. Зміст навчання (його обсяг і склад) визначається цілями навчання й конкретними умовами навчального процесу.

Однією з важливих методичних проблем, пов'язаних зі змістом навчання, є проблема відбору змісту навчання. В умовах реалізації національно орієнтованого підходу використання свідомо-комунікативного методу певною мірою змінює ієрархію змісту навчання залежно від об'єкта навчання / засвоєння: на перший план висуваються мова і культура і відповідні навички, вміння і компетенції. Зміна ієрархії змісту навчання передбачає також відповідну зміну системи завдань і вправ, які, з одного боку, повинні бути спрямовані на навчання студентів роботи з фактами культури в мові (наприклад, особливу увагу слід приділяти значенням інтонаційних конструкцій, словотвірному аналізу слів, роботі з фразеологією, соціокультурного аналізу текстів), а з іншого, – мають урахувувати поєднання

ЗМІСТОВИЙ КОМПОНЕНТ НАВЧАННЯ СПІЛКУВАННЮ РОСІЙСЬКОЮ МОВОЮ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ ГРЕЦІЇ

сучасних комунікативних підходів з національною системою освіти, зі звичними, традиційними для студентів-іноземців формами роботи.

За умови, якщо російськомовний викладач є вільним у виборі навчальних матеріалів, він має пам'ятати про тематичні і мовні табу й імперативи і виходити з етично орієнтованого підходу при їх відборі, аналізі, коментуванні. Проблемою, яка постає перед кожним викладачем російської мови як іноземної, які працюють у напрямі національно-орієнтованого підходу і готують навчальні матеріали для занять, є необхідність визначити, наскільки окрема лексична одиниця може бути репрезентантом ментальних стереотипів і результатом стягнення соціокультурних сценаріїв специфічної для даної культури діяльності, у який спосіб концепти можуть стати одиницями навчання і які можливі способи внесення їх до навчального процесу. Це є важливим і для соціокультурного аналізу вже використовуваних навчальних матеріалів, і для відбору і підготовки для роботи нових текстів, навчальних матеріалів [1].

Наскільки успішно здійснюватиметься процес викладання за кордоном, наскільки природним буде створення керованої російської мовної середовища, аудиторного і позааудиторного дискурсу, залежить багато в чому тільки від викладача російської мови як іноземної, носія мови, який зуміє застосувати свої знання і вміння, погоджуючи їх з іншою (чужою) йому культурою, адаптуючи і співвідносячи свій досвід до іншої системи освіти, протистоячи і розчиняючись одночасно в чужій культурно-мовному середовищі.

Ситуації, у яких опиняється російський викладач за кордоном, сприяють динамічному формуванню у нього толерантної методичної компетенції. Таку компетенцію в умовах мовного середовища сформувавши складніше, по-перше, тому що в російських вишах він належить до домінуючого більшості і не відчуває гострої необхідності пристосовуватися до іноземних студентів, по-друге, тому що категорія толерантності, за словами дослідників, тільки формується в російській комунікативному свідомості.

Водночас саме названа категорія украї є важливою як для виживання російськомовного викладача за кордоном, так і для його ефективної роботи в мононаціональних групах у російському виші. Процеси адаптації, акультурації, інкультурації, виучувані російськомовним викладачем у теорії і на практиці, є базою для його плідної й ефективної діяльності. Що

стосується викладачів російської мови як іноземної, то значно розширити межі розуміння ними своїх студентів могли б національно орієнтовані методичні рекомендації. Національно орієнтовані методичні рекомендації для викладачів російської мови як іноземної становлять важливий компонент системи засобів навчання. У викладача взагалі і у викладача російської мови як іноземної, зокрема, можуть бути значною мірою розвинені фахові навички і вміння завдяки інтуїції, психологічної налаштованості на студентів, любові до своєї роботи, багаторічному досвіду, але при цьому йому може не вистачати методичних знань національно орієнтованого характеру.

Рекомендації дозволяють поповнити професійний багаж педагога, підвести під часто інтуїтивні дії теоретичну і практичну базу, вселити впевненість викладача в собі, підвищити ефективність його роботи. Обсяг і форма можуть бути різними: одні можуть становити самостійний посібник, що входить до дидактичного комплексу національно орієнтованих засобів навчання, інші – мати форму вступу, уведення або післямови до національно орієнтованих підручників і посібників [2].

Структура методичних рекомендацій такого роду повинна відображати такі позиції [5; 6]:

1) Географія і клімат країни, історія країни і сучасне політико-економічний стан, соціальні чинники, що впливають на її розвиток на сучасному етапі.

2) Тип культури (колективістський або індивідуалістичний). Підкреслимо, що культура Кіпру має підкреслено колективістський характер – коли людина відчуває себе членом великої родини, підтримку свого ближнього кола. Аналізований тип культури сформувався під впливом багатьох чинників, одним з яких, був, безумовно, вплив східної культури і багатовікова боротьба за незалежність.

3) Тип національного характеру (зокрема, інтравертний або екстравертний – національний характер греків-кіпріотів все-таки більше підходить до типу екстраверсії звернений зовні. Для цього типу характерною є психологічна характеристика установки особистості на зовнішній світ, переважання інтересу до зовнішніх об'єктів. Екстраверте властиві товариськість, ініціативність, гнучкість поведінки, соціальна адаптованість).

4) Висновки про можливі методичні переваги, визначені системою освіти країни, що сформувалася під впливом перерахованих чинників, і власне методичні рекомендації.

ЗМІСТОВИЙ КОМПОНЕНТ НАВЧАННЯ СПІЛКУВАННЮ РОСІЙСЬКОЮ МОВОЮ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ГРЕЦІЇ

Чим більшою є міра дистантності між Росією і батьківщиною студентів, тим більше уваги слід приділити системі мовно-культурологічної освіти, традиційної для певної країни, і власне методичних рекомендацій для роботи з відповідним контингентом студентів.

Висновки. На сучасному етапі розвитку методичної науки одним із провідних завдань викладачів-методистів є формування у студентів розуміння етнометодичного контексту, ознайомлення їх з методичним дискурсом у дискурсі діалогу культур задля попередження професійної міжетнокультурної інтерференції. Водночас у сучасній методиці недостатньо уваги приділяється етнотолерантності діалогу, етнометодическому контексту у процесі побудови методичного дискурсу.

Етнометодичний контекст ми потрактуємо як ретрансляцію інформації про методи, способи, прийоми викладання російської мови як іноземної не лише в Росії, але і в інших країнах. Викладач-методист має володіти такою інформацією й умінням нею оперувати залежно від умов навчання і навчити цьому студентів. Спрямовуючи процес спілкування на подальшу фахову діяльність викладача російської мови як іноземної, слід підкреслити, що якщо методист орієнтований на подолання міжетнокультурної інтерференції, подолання стереотипів педагогічної свідомості, то

він здатен підвести студентів до міжетнокультурної конгруенції, тобто до варіювання вибору стереотипів спілкування, поведінки, видів діяльності задля оптимізації процесу навчання в конкретних умовах.

1. Бойко Н.Ю. *Преподаватель русского языка как иностранного в системе курсового обучения: дисс. ... кандидата педагогических наук: 13.00.02. – М., 2004. – 452 с.*

2. Быкова О.П. *Обучение русскому языку как иностранному в иноязычной среде: на примере южнокорейских университетов: дисс. ... доктора педагогических наук: 13.00.02 / Быкова Ольга Петровна; [Место защиты: Гос. ин-т русского яз.]. – М., 2011. – 350 с.*

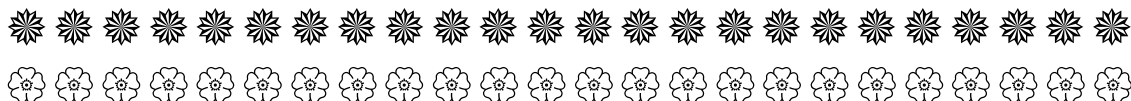
3. *Енциклопедія освіти: [гол. ред. В.Г. Кремень]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.*

4. Сафонова В.В. *Культуроведение в системе современного языкового образования / В.В. Сафонова // Иностр. яз. в школе. – 2001. – № 2. – С. 17 – 24.*

5. Παρασκευή Θάμου, Ειρήνη Κασσωτάκη, Ευρυδίκη Λελεδάκη, Γιάννης Μητροφάνης. *Γράμματα πάνε κι έρχονται ελληνικά στον κόσμο, // Πράγματα και γράμματα. Επίπεδο 2^ο. Μέρος 2^ο. Οργανισμός εκδόσεων διδακτικών βιβλίων, Αθήνα – 2007. Ρ. – 133.*

6. Φωτίου Πηνελόπη, Σουλίσση Ευαγγελία. *Η μέθοδος project στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση.*

Стаття надійшла до редакції 23.02.2016

“Щоб любити – треба знати, а щоб проникнути в таку тонку й неосяжну, величну й багатогранну річ, як мова, треба її любити”.

*Василь Сухомлинський
видатний український педагог*

*“Бринить-співає наша мова,
Чарує, тішить і п’янить.*

*Олександр Олесь
український письменник, поет*

“Народ, що не усвідомлює значення рідної мови для свого вищого духовного життя і сам її покидає і відрікається, виконує над собою самовбивство”.

*Юрій Шафраник
політичний діяч*

